

Pension Kronthal

Hilbert G.de Vries

Op de plaquette aan de noordmuur van de Got Tjark op Schiermonnikoog staan de namen van de eilanders die in de Tweede wereldoorlog op het eiland of daarbuiten ten gevolge van oorlogshandelingen om het leven zijn gekomen. Er staan ook vijf joodse namen op. Het bijzondere is dat deze mensen ten tijde van de deportatie niet meer op het eiland woonden (twee personen, de Van Hessen's, verbleven alleen in het zomerseizoen hier).

NAAM OP MONSTERROL TENSLOTTE DOORGEHAALD MAAR BLEEK ONUITWISBAAR		
RUURD TEENSMAS	05 - 03 - 1940	NOORDZEE
AMBROSIUS FEYES	26 - 02 - 1941	N. ATL. OCEAAN
RINK DOBBENGA	26 - 02 - 1942	STRAAT FLORIDA
JAN E. HELLINGS	07 - 03 - 1942	INDISCHE WATEREN
JOHAN ALTA	06 - 04 - 1942	GOLF VAN BENGALEN
ATE VISSER	14 - 06 - 1942	INDISCHE OCEAAN
JAN LIST	02 - 12 - 1942	RANGOON, BIRMA
WILLEM HOEKSTRA	20 - 03 - 1943	THAILAND
JULIUS VAN HESSEN	20 - 03 - 1943	SOBIBOR
HENNIE VAN HESSEN- DE BEER	20 - 03 - 1943	SOBIBOR
LUDWIG KRONTHAL	21 - 05 - 1943	SOBIBOR
GITHE G.S. KRONTHAL MARCUS	21 - 05 - 1943	SOBIBOR
TJEERD WIEBES	17 - 07 - 1943	JAPANS KAMP JAWA
TEEN TEENSMAS	28 - 08 - 1943	THAILAND
MINNA MARCUS	20 - 10 - 1943	AUSCHWITZ
MARTEN S. KRUIJZINGA	25 - 02 - 1944	JAPANS KAMP TOKIO
JAN DOBBENGA	30 - 10 - 1944	DUITS KAMP
MENKE K. VAN DER BEEK	10 - 12 - 1944	RENESE
HENDRIK D. TEENSMAS	10 - 04 - 1945	DUITS KAMP
PIET BRAKEL	21 - 05 - 1945	DUITS KAMP
TRIJNTJE VAN BENNEKOM - COOLEN	15 - 07 - 1945	JAPANS KAMP JAWA
JAN A. DE BOER	08 - 1945	JAPANS KAMP JAWA
ANNA C.L. ZORGDRAGER - DOBBINGA	22 - 08 - 1945	JAPANS KAMP JAWA
MEINSA DRAAIJER	06 - 01 - 1941	SCHIERMONNIKOOG
LOUISE C. DRAAIJER		
WIETSKE DRAAIJER CARST		
ORBERTJE L. CARST- KRUISINGA		
GEERTJE TERPSTRA - GRILK	19 - 05 - 1945	LEMMER
JANNA SCHAAPFAMA	06 - 01 - 1941	SCHIERMONNIKOOG
HENDRIK W. VAN DEN BERG	28 - 07 - 1943	SCHIERMONNIKOOG
JACOB VAN DEN BERG- ZEILINGA		
TRIJNTJE M. FABER- GRILK		
MARTJE FEENENGA- DIJKSTRA		
KLAASKE FEENENGA		
KLAASKE DIJKSTRA		
RENSE G. MATROOS		
FREERK BANDSTRA	07 - 03 - 1940	SCHIERMONNIKOOG
ANNE VAN DIJK		
RINZE VISSER		

Op 4 mei 2015, bij de dodenherdenking, stond Minna Marcus centraal – zie het artikel in 't Heer en Feer, jrg. 17 (2015), nr. 2. In dat artikel werd ook gesproken van de zwager en zus van Minna, Ludwig Kronthal (Dettelbach, Duitsland, 29 juni 1894) en zijn vrouw Githel (Hamburg, 6 december 1895), die door Minna in 1937 op Schiermonnikoog zijn gekomen. (Ook de ouders van Mina en Githel kwamen op 10 maart 1939 op het eiland - tot 26 oktober 1940).

Ludwig was maatkleermaker van beroep en had in Hamburg, aan de Rutschbahn, een eigen atelier en zaak.

Toen de situatie in Duitsland voor Joden steeds slechter werd zagen Ludwig en Githel kans om Hamburg te ontvluchten en naar Schiermonnikoog te komen. Zij kwamen op 20 februari 1937 op het eiland aan.

Ludwig pakt op hier zijn beroep van maatkleermaker weer op, maar hij en zijn vrouw beginnen ook een pension – en dat achtereenvolgens op drie verschillende plaatsen in het dorp: eerst op de Langestreek, daarna op de Reeweg en vervolgens op de Noorderstreek (en dus niet meteen op de Noorderstreek, zoals gesteld is in het artikel in 't Heer en Feer, jrg. 17 (2015), nr. 2!).

Via advertenties in het Nieuwsblad van het Noorden (NvH) en het Nieuw Israëlitisch Weekblad (NIW) maakt hij daarvoor reclame. Een aantal advertenties volgt hier.

SCHIERMONNIKOOG.

Ritueel Joodsche Familie neemt nog eenige badgasten in pension. Ook wel alleen middagtafel.

L. **KRONTHAL**, Langestreek no. 54b, **Schiermonnikoog**.

De eerste advertentie (NvhN 17 juli 1937) geeft als adres: Langestreek 54b (nu Langestreek 42 (?)): Ritueel Joodsche familie neemt nog eenige badgasten in pension. Ook wel alleen middagtafel.

In de tweede advertentie (NIW 20 mei 1938) wordt de Reeweg als adres genoemd: Rit. Pens. Kronthal, Reeweg, biedt u met de Schwoengousdagen een aangenaam verblijf; 4 dagen ritueel pension f 10,-.

(Schwoengous is het asjkenazisch joods woord voor Sjavoet, het Wekenfeest).

In de advertentie in het NvhN van dezelfde dag staat bij Reeweg een nummer en wel 234; nu is dat Reeweg 11: Streng ritueel pension, ook v. Pinksterdagen, weekends en gezelschappen. Billijke prijs. Bespreken gewenscht.

SCHIERMONNIKOOG

Rit. Pens. **KRONTHAL**, Reeweg, biedt U met de Schwoengousdagen een aangenaam verblijf; 4 dagen ritueel pension f 10.—. 339

In juli 1938 zijn er een viertal advertenties, met als bijzonderheid op 19 juli een advertentie waarin gesproken wordt van een Openbaar Slachthuis.

Openbaar Slachthuis

Woensdagmorgen 10 uur en 's nam. 3 uur prima versch Rundvleesch en gekookt Rundvleesch.

SCHIERMONNIKOOG

Ritueel Pension

per dag f 2,50.

KRONTHAL

NvhN 19 juli 1938: Openbaar Slachthuis. Woensdagmorgen 10 uur en 's nam. 3 uur prima versch Rundvleesch en gekookt Rundvleesch. Ritueel pension per dag f 2,50.

In 1939 is het pension verhuisd naar de Noorderstreek, naar huize Nova.

NIW 26 mei 1939: streng ritueel pension. Huize Nova. Rustig gelegen op de Duin met uitgestr. terrein, frissche kamers, uitst. Verzorging. Voor- en naseizoen f. 3.- p. d. Hoogseizoen f 3.50 p.d.

En in advertenties in juni van dat jaar duikt een nieuw fenomeen op: R.E.O.R. In die advertentie wordt gezegd dat het pension onder controle daarvan staat.

R.E.O.R. is een afkorting die staat voor 'Ritueel Eten Op Reis'. Het was een in 1919 opgerichte vereniging, die een gids uitgaf waarin men kon zien waar de reiziger koosjer kon eten. In stationsrestauraties op grote stations werden zelfs verpakte REOR-broodjes verkocht.

NIW 16 juni 1939 (niet als advertentie, maar onder het kopje: Mededeelingen van de administratie): Pension Kronthal, Huize NOVA, Tel. 23, sinds eenige jaren gevestigd, staat van nu af onder controle van R.E.O.R. Een uitgestrekt terrein is aan dit Pension verbonden, waar gelegenheid is tot het gebruiken van zonnebaden. Reeds velen heeft deze schoone natuur tot deze bekoorlijke badplaats gelokt. Thans is voor de ritueel levenden geen bezwaar, dit pension te bezoeken. Zee, Bosch en Duin, op een rustig gedeelte van ons land, zal menigeen een aangename vakantie kunnen schenken. De heer Kronthal verstrekt verder gaarne de noodige inlichtingen.

MEDEDEELINGEN VAN DE ADMINISTRATIE

SCHIERMONNIKOOG

Pension Kronthal, **Huize Nova**, Tel. 23, sinds eenige jaren gevestigd, staat van nu af onder controle van R.E.O.R. Een uitgestrekt terrein is aan dit Pension verbonden, waar gelegenheid is tot het gebruiken van zonnebaden. Reeds velen heeft deze schoone natuur tot deze bekoorlijke badplaats gelokt. Thans is voor de ritueel levenden geen bezwaar, dit pension te bezoeken. Zee, Bosch en Duin, op een rustig gedeelte van ons land, zal menigeen een aangename vakantie kunnen schenken. De heer Kronthal verstrekt verder gaarne de noodige inlichtingen.

NvHn 9 en 16 juni 1939: Ritueel pension. Onder R.E.O.R.

NIW 18 augustus 1939: Schiermonnikoog is thans ook voor onze lezers een geliefd oord geworden, omdat in deze voor velen nog onbekende rustige omgeving thans ook de gelegenheid bestaat, ritueel spijzen te genieten. Pension Kronthal, Huize "Nova", telef. 23 is daar sedert eenige jaren gevestigd en staat onder toezicht van R.E.O.R. Vooral voor liefhebbers van de heerlijke natuur een rustig plekje van ons land, dat jaarlijks door een stijgend aantal personen bezocht zal worden.

SCHIERMONNIKOOG

is thans ook voor onze lezers een geliefd oord geworden, omdat in deze voor velen nog onbekende rustige omgeving thans ook de gelegenheid bestaat, ritueele spijzen te genieten. Pension Kronthal, Huize „Nova”, telef. 23, is daar sedert eenige jaren gevestigd en staat onder toezicht van R.E.O.R. Vooral voor liefhebbers van de heerlijke natuur een rustig plekje van ons land, dat jaarlijks door een stijgend aantal personen bezocht zal worden.

In het NIW van 19 augustus 1938 staat een klein artikeltje waarin verteld wordt dat er in het pension twee keer een Joodse godsdienstoefening is gehouden:

Schiermonnikoog. In het alhier sedert eenigen tijd geopende pension Kronthal werd j.l. Vrijdagavond een Sjoeldienst met Minjan gehouden. Ook Sjabbosmorgen werd wederom de dienst met Minjan verricht.

In het alhier sedert eenigen tijd geopende pension Kronthal werd j.l. Vrijdagavond een Sjoeldienst met Minjan gehouden. Ook Sjabbosmorgen werd wederom de dienst met Minjan verricht.

Sjabbos is Sjabbath, zaterdag – de joodse wekelijkse feestdag. Sjoel is Synagoge (de joodse plaats van samenkomst voor een godsdienstoefening).

Een joodse godsdienstoefening kan alleen gehouden worden als er Minjan is – dat wil zeggen als er minimaal tien volwassen joodse mannen aanwezig zijn (en een joodse man is volwassen als hij 13 jaar is en zijn Bar Mitswa heeft gedaan).

En de laatste advertentie:

NvhN 9 april 1940: Voor Joodsch pension flinke Huisknecht, flink net Kamer- en Keukenmeisje, tegen hoog loon en fooien, tot Juni gevr.

Op 26 oktober 1940 vertrekken Ludwig en Githel, samen met de ouders van Githel naar Groningen. Githel haar vader overlijdt daar in juni 1941. Ludwig, Githel en haar moeder worden naar Westerbork gebracht in 1943 en op 18 mei van dat jaar worden ze vanuit Westerbork naar Sobibor getransporteerd waar ze op 21 mei aankomen en op die dag worden vermoord.

Verantwoording:

Tjeerd Jongasma, streekarchivaris

Maris, A.J. – Joodse vluchtelingen op Schiermonnikoog; 't Heer en Feer, jrg. 17 (2015), nr. 2; blz. 58-65

Rob Snijders – website JoodsAmsterdam

Ariane Zwiens - senior medewerker Kenniscentrum, Joods Historisch Museum, Amsterdam

Delpher; website met fulltext gedigitaliseerde historische Nederlandse kranten, boeken, tijdschriften en radiobulletins.

De krant van toen; online krantenarchief. O.a. Leeuwarder Courant en Nieuwsblad van het Noorden